

Adam Svetlík*

Univerzita v Novom Sade
Filozofická fakulta
Oddelenie slovakistiky
svetlika@ff.uns.ac.rs

УДК 821.162.4.09-3”20”
<https://doi.org/10.18485/slavistika.2024.28.1.6>
Оригинални научни рад
примљен 20. 2. 2024.
прихваћен за штампу 25. 9. 2024.

KRÁTKE PRÓZY SONE URIKOVEJ

V príspevku analyzujem krátke prózy Sone Urikovej publikované v knihách *Živé ploty* (2015) a *Dôvod na radosť* (2022). Soňa Uriková, narodená v roku 1988, patrí do mladšej generácie slovenských spisovateľov a za zbierku próz *Dôvod na radosť* získala v roku 2023 cenu Anasoft litera za najlepšiu slovenskú prozaickú knihu. Vo svojich prózach táto spisovateľka zobrazuje skutočnosť spravidla odpozorovanú z pozície dievčaťa alebo mladej ženy, využívajúc pritom najčastejšie priameho alebo personálneho, zriedka autorského rozprávača, čo signalizuje postup autoštylizácie, respektíve autobiografickosti v prozaickej textotvorbe. Iste aj z tohto dôvodu je spisovateľka najpresvedčivejšia pri fragmentárnom zobrazovaní sveta mladých protagonistov a protagonistiek, ich vzájomných vzťahov, ale tiež postojov k dospelým, najmä rodičom a starým rodičom. Východiskom značnej časti príbehov Urikovej próz sú ľúbostné relácie, ktoré sa realizujú v problematických rodinných či sociálnych situáciách a frekventovane vyúsťujú do dramatických až tragických koncov, čo svedčí o autorkinom výrazne kritickom a deziluzívnom pohľade na zobrazenú skutočnosť.

Kľúčové slová: Soňa Uriková, slovenská próza, svet mladých, autoštylizácia, kritickosť.

In the article, I analyze the short fiction of Soňa Uriková published in the books *Živéploty* (2015) and *Dôvod na radosť* (2022). Soňa Uriková, born in 1988, belongs to the younger generation of Slovak writers and is the winner of the Anasoftlitera prize for the best Slovak prose book *Dôvod na radosť* in 2023. Uriková portrays a reality usually observed from the position of a girl or a young woman, using a personal, less authorial narrator, which suggests the process of autostylization or autobiography in her prose writing. Due to this narrative strategy, this author is the most convincing in her fragmentary portrayal of the world of young protagonists, their mutual relationships, and their attitudes towards adults, especially parents, and grandparents. The starting point for a significant part of Uriková's prose stories are love motifs, which occur in problematic family or social situations and most often result in dramatic or tragic endings. This approach faithfully reflects her critical and delusional view of the reality depicted in her prose text.

Keywords: Soňa Uriková, Slovak fiction, the world of young people, autostylization, criticism.

Nositelkou prestížnej ceny Anasoft litera za najlepšiu prozaickú knihu na Slovensku v roku 2023 sa stala mladá prozaička Soňa Uriková, narodená v roku 1988 v Považskej Bystrici. Vo svojich zatiaľ len dvoch publikovaných knihách

* <https://orcid.org/0000-0002-8843-9741>

krátkych próz pre dospelých, *Živé ploty* (2015) a *Dôvod na radosť* (2022),¹ Uriková zobrazuje skutočnosť spravidla odpozorovanú z perspektívy dievčaťa, respektíve mladej ženy, využívajúc pritom priameho alebo personálneho, zriedka autorského rozprávača. Evidentné (auto)biografické fakty i niektoré naratívne stratégie v Urikovej krátkych prózach signalizujú postup autoštylizácie,² častý najmä v dielach mladých spisovateľov, ktorí literárnym spracovaním búrlivého vnútorného citovo-myšlienkového sveta a využívaním vlastnej imaginácie kompenzujú svoju objektívne skromnú životnú skúsenosť, teda časovo a neraz i priestorovo obmedzené poznanie skutočnosti. Práve preto sú najvydarenejšie prvé (prozaické) knihy väčšinou tie, v ktorých spisovatelia primárne píšú o sebe, o svojich pocitoch, zážitkoch, myšlienkach a náhľadoch na skutočnosť a len sekundárne o svete iných, ale aj vtedy sprostredkované, t. j. na základe osobnej skúsenosti a zo svojej vlastnej životnej perspektívy.³ Iste aj z tohto dôvodu je Soňa Uriková najpresvedčivejšia pri zobrazení sveta mladých protagonistov, predovšetkým protagonistiek,⁴ ich vnímania žitej skutočnosti a vzájomných vzťahov alebo postojov k dospelým, najmä rodičom, prípadne starým rodičom. Na druhej strane, Urikovej stvárnenie sveta dospelých je už menej presvedčivé a postavy dospelých sú u tejto spisovateľke neraz zobrazené stereotypne alebo s dostatočne nerozpracovanou povahokresbou, respektíve psychologickou motiváciou ich konania.

Takéto naratívne tvorivé tendencie vidno už v Urikovej sedemnástich prózach debutovej zbierky *Živé ploty*, v ktorých sú príbehy vyrozprávané väčšinou z perspektívy dievčaťa alebo mladej ženy. Dominujútu ľúbostné motívy, ktoré sú však v niektorých krátkych prózach, napríklad v poviedkach „Čierna ovca“ a „Lubica“, časťou mozaikovitej kompozície zobrazujúcej proces dospievania mladého dievčaťa v podmienkach slovenskej periférie. V niektorých dlhších prózach v Urikovej prvej knihe, napríklad v poviedkach „S prvou hviezdou“, „Piatkové noci, sobotné rána“ a „Fotky od mora“, sú ľúbostné motívy aj východiskom pre

1 Okrem dvoch kníh pre dospelých Uriková spolu s Tomášom Kompaníkom publikovala v roku 2020 aj knihu pre deti *Jašo na jarmoku*.

2 O tomto postupe v súčasnej slovenskej próze posledne písala Marta Součková v texte *Od autobiografie k autofikcii (v slovenskej ponovembrovej próze)* (Součková 2024). Součková však namiesto autoštylizácie používa termíny autobiografickosť, autofikcia a seba-zapisovanie so zámerom vystupňovať mieru tematizácie spisovateľovho života a fikcie v naratívnom texte. Tento, v podstate teoretický literárny problém je však pre bežného čitateľa nepodstatný, lebo ten môže len ťažko odlíšiť biografické fakty od fikcie. Pre takéhoto čitateľa je každý (prozaický) text vždy len fikciou, bez ohľadu na to, koľko je v ňom reálnych autobiografických faktov.

3 V slovenskej próze posledného obdobia takáto tendencia je výrazná najmä v jej „ženskej“ línii, napríklad v prózach Ivany Dobrákovovej, Moniky Kompaníkovej, Kataríny Kucbelovej, Zusky Kepplovej, Michaely Rosovej, Aleny Sabuchovej či Ivany Gibovej.

4 Zo všetkých Urikovej próz má jedine *Kľžo* z debutu mužského fokalizátora, rozprávanie v 3. osobe, ktoré je však odpozorované z perspektívy mužského protagonistu.

evokovanie komplexnejších existenciálnych situácií odohrávajúcich sa spravidla v problematických rodinných, respektíve sociálnych podmienkach.

Takýto spôsob narácie, pre Urikovej neskoršiu prozaickú tvorbu podnetnejší, je podľa mňa v prvej zbierke najpresvedčivejšie uplatnený v próze „S prvou hviezdou“. V tejto významovo navrstvanej a kompozične premyslenej, ucelenej poviedke spisovateľka kreuje rodinný príbeh mladomanželov, videný z manželkinej perspektívy a vyrozprávaný v ich-forme. Východisková, štedrovečerná, čiže sakrálna a harmonizujúca, atmosféra sa tu neustále narúša a dramatizuje manželovým konfliktným, až násilným správaním voči žene. Vyústenie prózy je tragické – týraná manželka zavraždí manžela, no neuvedomujúc si svoj čin, v stave šoku či tranzu, odchádza na polnočnú veľkonočnú omšu:

„Napriahol sa ešte raz, keď som mu v tom zabránila a celou silou som doňho sotila. Spadol na zem, udrúc sa hlavou o roh stola. Obliekla som si pančuchy a sviatočné nohavice, na tieľko som navrstvila tričko, rolák a sveter, na nohy si natiahla hrubé ponožky. Prekročila som Mareka ležiaceho na zemi a umyla som si zuby, aby mi z úst nepáchla ryba, keby ma chcel pred kostolom pobožkať niekto známy. Trochu som sa primaľovala, obliekla si čiapku, šála kabát. Rukavice som si natiahla až potom, čo som skontrolovala Marekov pulz.“ (Uriková 2015: 41).

Próza sa končí protagonistkiným snom, v ktorom sa prostredníctvom zložitej symboliky ryby krížia jednak sakrálna (symbol Krista), jednak profánne (ryba ako symbol penisu, teda muža) významy. „S prvou hviezdou“ je v istom zmysle modelová poviedka, lebo Uriková v nej využila témy a naratívne postupy typické pre väčšinu jej próz: priameho rozprávača, ktorý je zároveň aj jednou z postáv, spravidla ženská, ľúbostnú tému, problematické partnerské, respektíve rodinné vzťahy, prestupovanie skutočnosti, sna a fantastickosti v narácii, groteskný, no zároveň i deprimujúci, deziluzívny obraz skutočnosti, kulminujúci v neočakávanom, často tragickom ukončení príbehu.

Ďalšie naratívne tvorivé tendencie načrtnuté v Urikovej debute môžu reprezentovať magickorealisticke prózy „Hmla“, „Údolím“ a „V noci“, ktoré majú primárne realistické východisko, spravidla nejakú vyhrotenú problémovú životnú situáciu, prípadne anomáliu (stiesnenosť, nespavosť, halucinácie či sebadeštrukciu), táto však postupne vyúsťuje do nedopovedaných, záhadných, fantasticko-hororových, často i tragických koncov. Takýto naratívny model je výrazný najmä v próze „V noci“, v ktorej hlavná postava, študentka, trpí nespavosťou, čo sa pokúsi vyriešiť odchodom z internátu do chaty starého otca v rodisku na vidieku. Ani takouto zmenou sa jej však nedarí vyriešiť problém: „Po štyroch dňoch naordinovanej samoliečby na chate sa nič nezmenilo. Spánok prichádzal až nadránom, bol prerušovaný a snivali sa mi bláznivé sny. Navyše som sa často z ničoho nič rozplakala.“ (Uriková 2015: 113). Životná situácia sa

protagonistke ešte väčšmi skomplikuje nadviazaním priateľsko-lúbošného vzťahu s mladým susedom, ktorý svoje životné ťažkosti, v próze bližšie nevysvetlené, „rieši“ sebadeštrukciou. Táto Urikovej próza, evokujúca akúsi naturalistickú, priam švantnerovskú atmosféru, vyúsťuje do neočakávaného fantazmagoricko-hororového zakončenia: „O kúsok ďalej bol on, môj úhlavný nepriateľ. Vzal na seba podobu medveďa. Nehýbal sa, vetril, akoby mi chcel dať náskok. Chcela som sa premeniť na vodu, no nešlo to. Už ma našiel, pripravený zabiť.“ (Uriková 2015: 117–118).

Najmenej presvedčivé prózy v zbierke *Živé ploty* sú tie, v ktorých Uriková skutočnosť groteskne deformuje prostredníctvom naturalistických, expresívnych a neraz i triviálno-bizarných motívov, a to najmä vprózach „Príbeh s jarabinou“, „Tri motyky“, „Amazonka v nádrži“ a „Klžo“. Predovšetkým v próze „Príbeh s jarabinou“ sa spisovateľka pokúsila ironicky, miestami až burleskne vyznievajúci príbeh vybudovať na triviálnom nedorozumení. Hlavná postava poviedky, dievča Martina, omylom nájde v sliepkiných vnútornostiach prsteň, ktorý pre jej sestru Katku takýmto bizarným spôsobom „odoslal“ snúbenec Vlado: „Začula škríp bránky práve vtedy, keď vyberala sliepke vnútornosti. Vedela, že musí držať pevne a dobre šklbnúť, aby vytrhla všetko. V stisnutej pästi však cítila niečo tvrdé, tak ju vytiahla z mŕtveho zvierat'a. Popučila všetko, čo mala v ruke, a na dlani jej medzi spracovanou potravou zostal lesknúť sa chladný prsteň s akýmsi kameňom.“ (Uriková 2015: 29–30). Náznamy komplexného, napätého vzťahu rešpektíve konfliktu medzi sestrami (ich súperenie a vzájomná žiarlivosť, nerovnaký vzťah rodičov k dcéram), tiež aj deprimujúci, miestami až naturalistický obraz slovenskej dedinskej periférie, v ktorej sa ústredný príbeh odohráva, však nezabránia celkovému pocitu nezáživnosti a banality, t. j. i nízkej estetickéj úrovne danej prózy.

Evidentné je, že prózy v zbierke *Živé ploty* sú svojráznym výberom z Urikovej začiatočnickej tvorby, v ktorom sa odzrkadľuje predovšetkým spisovateľkino hľadanie, rešpektíve kreovanie vlastného prozaického výrazu. Napriek niektorým nedostatkom, typickým pre literárne začiatky, vidno v krátkych prózach z debutu rozpoznateľný, originálny rozprávačský rukopis či štýl, v ktorom prichádza k slovu nielen spisovateľkino nadanie pre vyrozprávanie príbehu, v tých vydarenejších textoch ozvláštneného nevšedným, prekvapivým detailom, originálnym humorom alebo aspoň dôvtipom, ale tiež jej schopnosť sugestívne evokovať vlastné videnie žitej skutočnosti. Hoci je autorský postoj niekedy prvoplánový, je často len zdanlivo nadľahčený či naivne vyznievajúci, no vo vzťahu k zobrazenej, najmä sociálnej realite, je predovšetkým výrazne kritický a deziluzívny.

Lúbošné motívy dominujú aj vo väčšine zo siedmich prozaických textov v druhej Urikovej knihe *Dôvod na radosť*, najvýraznejšie v poviedkach „Slimačie denníky“, „Najkrajší kút na širom svete“ a „Zlá strana“, ale aj v nich už dané motívy nemajú takú dôležitú významotvornú funkciu ako v debute. Ukázkovým príkladom pre takúto tendenciu v Urikovej tvorbe je poviedka „Slimačie denníky“,

ktorá je vystavaná na jednoduchom rodinnom príbehu, založenom na všedných, až banálnych problémoch mladých rodičov, predovšetkým matky, pri realizácii domácej úlohy ich detí. Spod tohto prvoplánového, navonok nekonfliktného príbehu však presvitá oveľa „dramatickejší“, významovo zaťažený príbeh mladej mamy, respektíve manželky, v ktorom Uriková, postupne a nuansovane, prostredníctvom celého radu nepatrných udalostí a detailov, odhaľuje jej komplexné existenciálne problémy (životnú neskúsenosť, ktorá sa prejavuje ako neistota vo výchove detí, ale aj v emocionálno-sexuálnom vzťahu k manželovi). V príbehu tak možno pozorovať protagonistkin rozporuplný, v podstate nedôverčivý postoj ku kompetenciám učiteľky jej dvoch detí, no tiež v erotických fantáziách o cudzom mužovi, knihovníkovi Andrejovi: „Knihovník však pôsobil sebavedomo, nevyberal jednu knihu za druhou, siahal po hrubých tituloch a falošne si pohmkával, ak sa to vôbec dá. Takto zhora som si všimla, aké má široké ramená a ako sa mu pod tenkým tričkom rysujú svaly. Zrýchliť sa mi tep, otriasla som sa a zhlboka si nad sebou vzdychla.“ (Uriková 2022: 13). Ako svojrázny appendix v tejto próze, atraktívno-provokatívny a nanajvýš aktuálny, ale z tematického a najmä kompozičného aspektu podľa mňa nefunkčný, spisovateľka „dopísala“ problémový minipríbeh knihovníka, ktorého jedna z návštevníčok detského oddelenia v knižnici obvinila z pedofílie – čitateľ sa však nedozvie, či právom.

Ústredné miesto v Urikovej druhej prozaickej zbierke majú prózy „Na samote“, „Marika a Zajaci“, v ktorých spisovateľka posúva tematický a významový dôraz z ľúbostnej nakomplexnejšiu existenciálnu a sociálnu problematiku, najvýraznejšie v poviedke „Na samote“, začínajúcej sa návratom protagonistky Pavly domov, do rodiska. Hneď na začiatku rozprávania sa nenaplnia čitateľovi očakávania, pretože Uriková vybočí zo stereotypných predstáv o harmonickom detstve a spomienky na detstvo tu nie sú vôbec nostalgické, tobôž nie idylické. V tejto próze, ako aj vo väčšej časti Urikovej prozaickej tvorby, detstvo, rodisko, ale i (starí) rodičia, predstavujú niečo, čo chcú protagonisti čím skôr opustiť, respektíve na čo chcú zabudnúť: „Pavla cítila zápach zhnitých sliviek, atmosféru humna počas zimy, keď chodila kŕmiť zvieratá a plody kvasili v obrovských sudoch, keď otec prišiel z krčmy alebo len tak sedel v šope, s niekým alebo sám, smrad každého predmetu v pálení aj okolo nej, roje dotieravých ovadov, otcove zvratky, ktoré drhla z kobercov, zápach, o ktorom Pavla nevedela, či ho matka na seba nasala z otca, zo spoločnej manželskej postele, alebo či tak páchla odjakživa.“ (Uriková 2022: 41). Obraz rodičovského domu, ale aj rodiska v provincii je v tejto poviedke zobrazený v čiernych farbách a je výrazne deprimujúci, lebo evokuje chudobu a nízku životnú úroveň, problematické rodinné situácie, nezamestnanosť, alkoholizmus, no najmä ťapákovskú pasivitu, až letargiu ľudí žijúcich v tomto prostredí. Podobne ako v niektorých prózach z debutu, aj v poviedke „Na samote“ Uriková využíva postupy pripomínajúce poetiku magického realizmu,

pretože kombinuje spomienky, čiže minulosť a prítomnosť hlavnej postavy takým spôsobom, že nemožno rozlíšiť, čo je minulé a čo prítomné, realita alebo fikcia. Povedka sa končí výrazne deprimujúcim obrazom, pravdepodobne protagonistických rodičov: „Pavla cez špinavé okno videla pred vchodom do krčmy na vyvýšenom obrubníku sedieť dve postavy. Rozčapený, s nohami vystrčenými do cesty, vracal. Zvrátky mu padali aj na obnosenú košeľu, no nevšimal si to. Žena pri ňom si z krku stiahla šatku, červenú a hebkú, s bielymi bodkami, a spakruky mu utrela ústa. Sama bola špinavá a pri boku sa jej váľala prázdna fľaša. Práve keď dvihla hlavu, autobus s Pavlou sa pohol preč.“ (Uriková 2022: 46).

Pochmúrny obraz skutočnosti v prozaickej tvorbe Sone Urikovej vrcholí v poviedke „Marika“. Spisovateľka sa o tejto próze v jednom rozhovore zmienila nasledovne: „[...]poviedka Marika je môj najintímnejší text, aký som kedy napísala, pretože som doňho pretavila veľa osobných spomienok na moju starú mamu. Na pohľad bola veľmi tvrdá žena a ja som sa v dospelosti chcela za našim vzťahom obzrieť, povedať si, čo na ňom bolo krásne, aj prečo som ju tak videla.“ (Uriková 2023). Evidentné je, že v próze rozprávaný príbeh osemročného dievčaťa Marienky či Mariky má, podobne ako vo väčšine Urikovej próz, autobiografický podklad. Narácia sa tu realizuje v 3. osobe jednotného čísla, ale príbeh je odpozorovaný z perspektívy hlavnej postavy Mariky, ktorá žije na dedines otcom a starou mamou. Zatiaľ čo mama, ktorá opustila rodinu a založila si novú, je tabuizovanou témou, otec je konkretizovaný ako človek, ktorý sa dostatočne nestará o svoju dcéru, lebo je prepracovaný, depresívny a má sklony k pitiu: „[...]no z otca nemala strach – zas len povie, nech poslúcha, sadne si k večeri a potom pred televízor, unavený a apatický.“ (Uriková 2022: 57). Napätie v próze vzniká predovšetkým z túžby mladého dievčaťa dostať sa z ťažkej existenciálnej situácie, v akej sa už na začiatku života ocitlo, čo je vyhrotené zvlášť v jej konfliktoch s babkou, ktorá sa o ňu najviac stará, ale zároveň jej nemôže nahradiť neprítomnú mamu. Príbeh prózy vrcholí v groteskno-tragickej zrážke Mariky so starou mamou:

„Marika ju videla jasne aj cez výpary a vzbĺkla v nej nenávisť. Keď sa babka priblížila, z celej sily do nej strčila. Babka sa v šoku zahnila vrecom plným žihľavy, dostatočne ťažkým na to, aby po zrážke s ním Marika stratila rovnováhu. Keď pravou nohou hľadala oporný bod na zemi, aby ranu ustála, na nohe od chodidla až po koleno začítla príšerné pálenie, akoby jej kožu prepichlo tisíc včiel naraz. Začula ešte otcov výkrik a do nosa jej udrel zápach siloniek, ktoré sa jej priškvarili na kožu. Než stihla vytiahnuť nohu z hrnca, stratila vedomie.“ (Uriková 2022: 59).

Marikina babka vo veľkej miere reprezentuje všetko to, čo mladé dievča chce opustiť: dedinský život poznačený biedou, špinou, poverami či náboženským fatalizmom. Próza má sčasti rozprávkovú štruktúru a už samotným menom protagonistky (Marienka), ale najmä jej životným osudom, pripomína

rozprávky o dvanástich mesiačikoch, respektíve Popoluške. Aj záver prózy je priam rozprávkový, lebo stará mama, hrdinkin najväčší „protivník“, umiera na porážku.⁵ Samozrejme, takéto finále je len zdanlivo rozprávkovovo šťastné, lebo hlavné problémy v tejto poviedke, predovšetkým sociálny stav slovenského vidieka a život v problematickej či neúplnej rodine, sa smrťou „zlej“ starej mamy na spôsob *deus ex machina* nevyriešili.

Prostredníctvom tematizácie sociálnych problémov slovenskej spoločnosti, predovšetkým jej periférie, sa Uriková zapája do silnej tendencie v súčasnej próze, písanej najmä mladšou generáciou spisovateliek (Ivana Dobráková, Monika Kompaniková, Michaela Rosová, Zuska Kepplová, Alena Sabuchová a i.), ktoré svoje spomienky na detstvo strávené v dedinskom alebo malomestskom prostredí, autoštylizácie zobrazujú výrazne čiernymi farbami, zdôrazňujúc pritom najmä nízku úroveň života v danom priestore, ale zároveň deidealizujú rodinu, často neúplnú, problematickú, ktorá je príčinou neskorších životných tráum a komplexov postáv. V protiklade s ustálenou tradíciou či literárnymi konvenciami sú rodičia a starí rodičia v „spomienkových“ prózach týchto spisovateliek frekventovane modelovaní ako komplikovaní, psychicky labilní, bezcitní až agresívni, so sklonom k alkoholizmu. Aj napriek evidentne vyvinutej sociálnej empatii týchto spisovateliek a prenikavej, sugestívnej dignózy súdobeho stavu spoločnosti, sú jej príčiny a následne i „terapie“ neraz až naivne explikované, lebo autorky nevidia ani nehľadajú riešenia problémov v zlepšení, respektíve v zmene spoločensko-sociálnych podmienok a vzťahov, ale ich postavy odchádzajú, priam defetisticky utekajú z dediny do veľkého mesta, respektíve do vyspelejších štátov v zahraničí.

Jeden zo spoľahlivých dokladov naratívneho postupu autoštylizácie v Urikovej tvorbe, okrem priameho svedectva samotnej autorky, je aj fakt, že väčšina príbehov v jej prózach, najmä v debute *Živé ploty*, sa odohráva na dedine, respektíve v slovenskom malomeste, t. j. v prostredí, odkiaľ autorka pochádza a ktoré preto aj najlepšie pozná. Už v druhej knihe *Dôvod na radosť* sa okrem typických, podľa môjho názoru nosných ruralistických próz („Na samote“ a „Marika“) a krátkej črty „O tuhom“, nachádzajú štyri prózy s urbánou témou, predovšetkým v poviedke „Najkrajší kút na svete“, v ktorej Uriková prostredníctvom magickorealistickej postupov evokuje (veľko)mestskú atmosféru. Príbeh v tejto próze je väčšinou lokalizovaný do baru vo veľkom meste, zrejme Bratislave, aj postavy sú viac-menej urbane: čašníčky, baroví hostia, umelci, narkomani či homosexuáli. Všedný, len navonok bezkonfliktný príbeh spisovateľka magickorealistickejšie ozvlášťuje – fokalizátor diania v próze je mŕtvy človek, konkrétne hlavná hrdinka Lyda, ktorá potratila, čo spôsobilo jej rozchod s milencom a pravdepodobne i jej smrť.

5 Zaujímavé je, že aj na konci poviedky „Lubica“ v prvej Urikovej zbierke zomiera protagonistkina stará mama, no tak, že sa utopí v potoku.

Urbánna tendencia v Urikovej prozaickej tvorbe vrcholí v „expatovskej“ próze „Zajaci“, ktorej rámcovú časť autorka umiestnila do rodiska, avšak ústredný príbeh autobiograficky vypovedá o protagonistkinej krátkej životnej epizóde vo vysnívanom západoeurópskom „raji“, v konkrétnej próze reprezentovanom Londýnom. Podobne ako napríklad Zuska Kepplová alebo Michaela Rosová v niektorých prózach aj Uriková kreuje deziluzívny obraz súčasných mladých „nomádov“, ktorí sa po páde železnej opony rozprchli po západnej Európe a Amerike, no ich očakávania sa nenaplnili. V próze „Zajaci“ sa protagonistkin exkurz „do sveta“ končí na spôsob archetypálneho márnotrátneho syna, t. j. návratom do rodiska a boľavou konfrontáciou so skutočnosťou. Próza sa končí alegoricky vyznievajúcim príbehom o domácom zajacovi:

„Otec akoby vedel, že sa niečo deje, príbehol za ňou. Všimol si prázdny košík aj veľkú bielu zajačicu, ktorá práve unikla cez otvorenú bránku do poľa. ‚To si ju mohla rovno zabiť‘, povedal mierne. Nadskočila, lebo ju vytrhol zo zamyslenia. ‚Nech si pobehá,‘ dojímal sa, ‚kým ju niečo chytí.‘ Pomyslel si, že aká blbá do sveta odišla, taká sa z neho vrátila, ale povedal iba: ‚Zajaci z kletky sú neni zvyknutí na toľko miesta. Pobeží, potom do čohosi narazí, do kameňa, do stromu. A tak sa zabije.‘ Mal ešte trochu blata na bagandžiach. Otreľ si ho o murovaný základ plota a zamieril do domu.“ (Uriková 2022: 86).

Citovaná literatúra:

Součková, Marta. „Od autobiografie k autofikcii (v slovenskej ponovembrovej próze)“. In S. Paunović Rodić, R. Raffaj (eds.). *Slovakistika v súvislostiach: tradícia a perspektívy*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 2023, 469–483.

Uriková, Soňa: „Chcem byť ako moje hrdinky, hovorí autorka najlepšej prózy Soňa Uriková“ (rozhovor). *Pravda* (online). Dostupné z <<https://kultura.pravda.sk/kniha/clanok/686605-chcem-byt-ako-moje-hrdinky-hovori-autorka-najlepsej-prozy/>> Publikované: 29. 10.2023.

Pramene:

Uriková, Soňa. *Živé ploty*. Levice: Koloman Kertész Bagala, 2015.

Uriková Soňa. *Dôvod na radosť*. Levice: Koloman Kertész Bagala, 2022.

KRATKE PROZE SONJE URIKOVE

Rezime

U radu analiziram kratke proze Sonje Urikove objavljene u knjigama *Žive ograde* (2015) i *Razlog za radost* (2022). Sonja Urikova, rođena 1988. godine, spada u mlađu generaciju slovačkih pisaca i za zbirku proza *Razlog za radost* je 2023. godine dobila nagradu Anasoft litera za najbolje slovačko prozno ostvarenje. U svojim prozama ova književnica predstavlja stvarnost pretežno sagledanu iz pozicije devojčice odnosno mlade žene, iskorišćavajući pri tome najčešće personalnog, ponekad i autorskog naratora, što signalizira postupak autostilizacije u proznom stvaralaštvu. Sigurno je i zbog ovakve narativne strategije ova književnica najuverljivija u fragmentarnom oslikavanju sveta mladih prozних protagonista, njihovih uzajamnih odnosa, ali i stava prema odraslima, naročito roditeljima i njihovim roditeljima (babama i dedama). Ishodište najvećeg dela priča u prozama Sonje Urikove su ljubavni motivi, koji se ostvaruju u problematičnim porodičnim odnosno socijalnim situacijama, poprimajući pritom dramatični a često i tragični oblik, što govori o izuzetno kritičnom i deziluzivnom odnosu prema prozom predstavljene stvarnosti ove književnice.

Ključne reči: Sonja Urikova, slovačka proza, svet mladih, autostilizacija, kritika.